

ԱՐԱՆԵՍ. ՍԵՆԱԼ

ԾԻԱԾԱՆ

ԱՐԱՆԵՍ ՍԵՆԱԼ

ՅՅԻ. 99

Ա. 40

ԱՅԹԻՂԱՅԻ Է 1961 թ.

Ծ Ի Ա. Ծ Ա. Ն

A 5996

ԲԱԶՈՒ ԴՆԵՐՆԵՇՐ 1948

Գ Ա Ջ Ե Լ

Երգ իմ, առվի կարկաշ հղի՛ր,
Գարնան կարմիր կակաշ հղի՛ր:

Մղձավանջի, խավարի դեմ —
Լուսի շռայլ ճաճանշ հղի՛ր:

Որպես սվին մի կայծակնող
Շողա՛ ու միշտ առա՛ջ հղի՛ր:

Խրամատներում՝ կռվի ժամին =
Ամպրոպի դռ շառաշ հղի՛ր:

Նոճու նման ձիդ ու խշշուն
Տարին բոլոր կանաշ հղի՛ր:

Գ Ա Զ Ե Լ

Քեզ մարտի դաշտ ես ճամբեցի, սիրտս վառած քո
 ճամբեքին,
 Մնաս բարով ասիր դու ինձ մեր Գյուգ - գյուլի մով
 եզերքին:

Քեզ մարտի դաշտ ես ճամբեցի, սիրտս վառած քո
 ճամբեքին,
 Որ դեզ անի քո արնածոր վարդի նման բացված
 վերքին:

Քեզ մարտի դաշտ ես ճամբեցի, սիրտս վառած քո
 ճամբեքին,
 Որ սուր լինի, որ հուր լինի հայոց թուրք քո կուռ
 ձեռքին:

Քեզ մարտի դաշտ ես ճամբեցի, սիրտս վառած քո
 ճամբեքին,
 Որ ահի մեջ, սե մահի մեջ անկոր ուժ տա նա քո
 զենքին:

Քեզ մարտի դաշտ ես ճամբեցի, սիրտս վառած քո
 ճամբեքին,
 Որ մեզ հույս տա, երգ ու հույզ տա, պայծառ լույս
 տա տիեզերքին:

ԱՅՆ ԻՄ ՍԻՐՏՆ Է

Նմանություն

Այն իմ սիրտն է, իմ կարոտն է կանաչում
Բարդինների բողբոջներում մեր բակի,
Այն իմ սիրտն է այնքան զվարթ կարկաչում
Նման լեռան փեշից իջնող առվակի:

Այն իմ սիրտն է արտուտների դիւ կանչով
Մեր աշխարհին գարնան գալուտն ավետում,
Այն իմ սիրտն է երգի անուշ կարկաչով —
Հովի նման մեր դաշտերում վետվետում:

Այն իմ սիրտն է, որ ձմեռվա ձյունի տակ
Կյանք է տվել աշնան ցանած արտերին,
Այն իմ սիրտն է, որ հուլիսի անապակ
Վեր է պարզվել գարնան պայծառ արևին:

Այն իմ սիրտն է ծիծառի պես սրաթև
Շուրջը կային իր հին բունը նորոգում,
Այն իմ սիրտն է դարձած անհոգ մի թիթեռ
Ծաղիկներից ոսկեփողի հավաքում:

ՆՈՐԻՑ ԵՐԱԶ ԴՈՒ ՄՆԱՑԻՐ

Կարկաշելով ջուրն է վազում,
Ո՛ւր է գնում գլոր-գլոր,
Այսօր տեսա քեզ երազում —
Մենակ, տրտում, մտամոլոր...

Օրորվելով, նազուն ու հեզ
Անցնում էիր մեր տան մոտով,
Մայրս եկավ ու գրկեց քեզ
Սեղմեց կրծքին ջերմ կարոտով...

Ուրախ-ուրախ տուն գնացիր
Շորորալով ծաղկաշորում,
Նորից երազ դու մնացիր
Կարոտավառ իմ հուշերում...

1944 թ.
ԴԱՐՆԻՑԱ.

Ես մի կակաչ տեսա ժպտուն
Ուլունք-ուլունք ցողը վրան.
Նա թողեց իր երգը տրտում —
Ու բուրմունքը սրտիս վրա:

Կարմիր գլխով, կանաչ ոտով,
Դրոշի պես արնանման,
Սիրտս լցրեց անմահ հոտով
Ա՛խ, կակաչը այդ աննման:

— Ասա՛, կակաչ, ո՞վ քեզ բերեց
Ու ցանեց այս կանաչ դաշտում,
Ո՞ր սիրահար սիրտը գերեց
Ու տեղ տվեց քեզ իր սրտում:

Աչքեր ունես դու երկնամով,
Ժպտուն հայացք մի գրավիչ.
Բուրում ես դու հոտով, համով
Խոտերի մեջ գարնան թավիչ:

Պատմիր, ո՞վ ես, ուրկից եկար,
Ես պատրաստ եմ սիրով լսել,
Արյունով են կարծես ներկած —
Թերթիկներդ, միջուկդ սև:

— Զինվոր էի ես էլ մի օր,
Խոսեց կակաչը լեզու առած,
Ու ինձ գարնան հովի թևով —
Քոց մարտերի դաշտը տարավ:

Պատմեց, — դաժան, դու մարտերով
Գիժ Թերերն ու Կուբանն անցա,
Ուկրաինայի լայն դաշտերով,
Անտառներով՝ խշշուն, անծայր:

Գլուղն իմ մնաց հազար սարի,
Հազար ձորի, քարի ետե,
Լրանում է երեք տարին,
Որ մեր գյուլից դուրս եմ եկել:

Թողել եմ ես Զանդուն վարար,
Մեր գյուղը՝ խոր ձորերի մեջ,
Ուր նաիրյան մշտադալար
Բարդիններն են շրշում անվերջ:

Անցա կովով, հրով, սրով,
Հրդեհներում կամքս կռած.
Իմ հայրենի ժայռերը խոլ
Սաղավարտ ու վահան դարձրած:

Մարտերի մեջ այդ դժնդակ,
Մարտերի մեջ՝ դու, արյունոտ,
Կպավ սրտիս մի թեժ դնդակ
Ու ես ընկա այս քարի մոտ:

Ընկա, տեղն իմ արյուն կապեց,
Իմ արյունից կարմրակարկաշ
Հանկարծ խոցված սիրտս բացվեց
Ու ես գարձա կարմիր կակաշ:

1942 թ.

Ղրիմի ռադամաճատ

Ա Յ Գ Ի

Իմ սրտի մեջ գարուն է, կյանքն է զվարթ ծիծաղում,
Սրտրում է գիրկն առած ինձ մի կանաչ կառուսել,
Ջահն՛կ, կանաչ ծառերը ծափ են տալիս ու խաղում,
Ուր գանգուրներն իրենց պերճ ծաղիկներով են հյուսել:

Կողմերում այս, ուր հնում չեն կանաչել թուփ ու ծառ,
Ու սառ ջուր է երազել հողը պապակ շուրթերով:
Հողի սիրտն է ներարկել մարդը հույզերն իր պայծառ,
Եվ զուգվել է այս աշխին գարնան նախշուն զուքսերով:

Եվ հրճվել են սրտերը նրա մատաղ բողբոջով,
Թեկուղ կյանքն այդ բողբոջի կարճ է եղել աշխարհում.
Եվ հոսել են օրերը ջրի անուշ խոխոջով,
Եվ ստեպն այս դառել է դեղափթիթ մի գարուն:

Ամեն գարնան զարթոնքին մարդու հոգին կարոտով
Կռունկի պես՝ հայրենի զմրուխտ աշգին է թռչում.
Արևամերձ ու խնդուն իմ աշխարհում հոգեթով —
Մարդու սերմած հատիկը հողում երբեք չի կորչում:

ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՍ

Սիրով՝ Սողոմոն Սողոմոնյանին

Երբ իմ հայրենի հողն է կանաչում,
Գարունն է շրջում արտով, արոտով,
Ընկերներին եմ ես սիրով կանչում —
Ու ձեռքով անում նրանց կարոտով:

Ինձ թվում է, թե գալիս են խաղով,
Մեր գետի ափին զարկում են վրան,
Լցնում են շուրջս հնչուն ծիծաղով,
Ու քեֆ ենք անում գինով փրփրան:

Զուռնան զլում է ձայնն իր քաղցրաթով,
Խառնում իր երգը գետի կարկաչին,
Հետո իջնում է երեկոն անդորր —
Արժաթ աստղերի օղերն ականջին:

Գինին հոսում է աղբյուրի նման,
Կանաչ այգու մեջ սլարն է բոլորում,
Մեր սեգ լեռների զեփյուռն աննման
Հուլիսին ծովն է գրկին օրորում:

1942 թ.

ԾԱՂԿՈՒՆՔ

Ելնում եմ դաշտը, շրջում անվերջ,
Թրջում ոտքերս սառ ջողերով,
Իմ դեմ փռվում է դարուն մի պերճ
Եվ սիրտս լցնում նոր խոհերով:

Ժպտում, փայլում է ծիածանի
Յոթը գույներով մի առավոտ,
Ու ծափ են տալիս ոսկեծամի
Յորյան արտերը անուշահոտ:

Ճամբորդի նման կարոտ սրտով
Կանգնում է դեմս երգիս փերին,
Աչքերը հառած արեգնաթով—
Հայոց քերթության գազաթների:

Մ Ե Ռ Ե Լ Ը

Տեսնո՞ւմ ես ոնց է դիակն այս սառել,
Ու ո՞նց է նայում սառույցի տակից,
Արյունոտ ձեռքը բռնացք է արել,
Մեռել թշնամու դաժան գնդակից:

Մեռնելու պահին սլարդել է ձեռքը,
Առաջ մղել մեր լեռնագնդերին,
Ու վարդի նման բացվել է վերքը —
Մահարդվել նրա ջահել շրթերին:

Ծնկի եմ իջնում ես դիակի մոտ,
Կտրում սառույցը ու ձյունը սառած,
Համբուրում նրա ճակատն արյունոտ
Ու առաջ գնում ոխից կատաղած...

1944 թ.

Պարտիզանական կայարան

Ա Մ Ա Ռ Ը

Նկավ ամառը ուտերին գցած բորբ արեգակի ոսկի
 ծիրանին,
 Ինձ ալցի եկավ երգիս սարյակը մեր այգու անուշ
 թութը բերանին:

Նկավ ամառը, ցորյան արտերը լճերի նման անուշ
 ծփալով,
 Ուրախ ծափ տալով ու սվսվալով հերանց են դնում
 ուա-ուաի տալով:

Նկավ ամառը, արտերն են մտնում ուրախ խմբերով
 հնձվորները մեր,
 Ուրոնք դեռ երեկ, մարտադաշտերում մեր այսօրն էին
 կռում անվահեր:

Նկավ ամառը, դաշտերում, այգում, մեր աշխատանքն
 է ծովի պես կռում,
 Իմ հայրենիքի ամառը բեղուն մեր մառաններն է
 բերքով հեղեղում:

Նկավ ամառը մեր ոսկեհանգերձ, մայիցին սարում
 ոչխարը, գառը,
 Լցված հրճվանքի անափ հույզերով զնգաց իմ սրտի
 ոսկելար թառը:

Թերեք դետն է օձագալար,
Կատաղաբար վշշում.
Նրա ափին կանաչ, դալա՛ր,
Նրկու ծառ է խշշում...

Կանգնում եմ ես՝ լսում նրանց
Մեղմ զրույցը տխուր,
Մոտիկ գյուղն է երկնի տակ բաց —
Կրակի մեջ ծխում...

Շին երեկ էր, մեզ մոտ բերին
Ֆաշիստները անգութ,
Նրկու խիզախ պիսների,
Սիրուն, ոսկեգանգուր...

Մեր խշխշուն ճյուղերի տակ |
Սվինահար արին, |
Խառնվեց նրանց արյունը տաք —
Գետի ալիքներին... |

Հետո նրանց ժեռ քարափից
Զորը գլորեցին,
Գիծ Թերեքի պղտոր ափին —
Մենք մոր նման լացինք...»:

Ու լռեցին, հեռացա ես
Յավի բեռն իմ սրտում,
— Զիմ մոռանա ծառեր ես ձեր —
Այս զրույցը տրտում:

ԶՈՒԹԱԿԱՆԱՐՆ ՈՒ ԱՂԶԻԿԸ

Կանաչ, ծաղկուն մեր քաղաքում,
Ծովի ափին մարմարակերտ,
Նա ջութակ էր միշտ նվագում
Սրտով սիրած աղջկա հետ:

Ջութակի թավ, մեղմ նվագին
Նա խառնում էր ձայնը իրա,
Ու լեզու էր առնում անգին —
Նրա երգը ծովի վրա...

Նվագում են, երգում խոսում,
Նվագում են մինչ ուշ գիշեր,
Ժողովուրդն է նրանց լսում
Սրտների մեջ հույզեր ու շեր...

Կռիվ եղավ, թողին նրանք
Մեր քաղաքը կանաչ ու զով,
Թողած հտե հրգ ու նվագ,
Տարված փառքի նոր երազով...

Ճամբա ընկան, տղան՝ տանկիստ,
Իսկ աղջիկը՝ գթության ֆույր.
— Մնաս բարով դու ծաղկանիստ
Քաղաք ուրախ ու ծաղկաբույր...

1942 թ. մայիս

Կերչի ռազմաճակատ

Ք Ե Ֆ

Քեֆ ենք անում մեր կանաչ այգում գեղանի,
Կարմիր գինին է փրփուր հորդում սեղանին:

Ուտա Մակին զլում է զուռնան, նաղարան,
Սիրտ իմ քանի ջահել ես, — խնդա, խաղ արա...

Մեր ծափերն են զիլ թնդում, երգ, ծիծաղ ու պար,
Ախ, ինչո՞ւ է շուտ մթնում օրը խեղագար...

Վաղը այստեղ շենք լինի, — էյ, գինի՛, գինի՛,
Դեսը բերեք մրգերով լիքը այդ սինին...

Դեսը բերեք խաղողն այդ, պարեր աղջիկներ,
Անուշ մայրեր օրհնեցեք ճանապարհը մեր...

Ու հիշեցեք մեզ սիրով, միք կանգնի տրտում
Դուք միշտ էլ վառ կրմնաք գինվորի սրտում...

1942 թ.

Վ Ե Ր Ն ՈՒ Շ

Սարից զուալ առուն կգա
Անուշ, անուշ գլգլալով,
Սպռ շուրթերով համբույր կտա
Կերթա քարոտ ափին տալով:

Ու կերթա նա ծիածանի
Յոթ գույները առած իր մեջ.
Սարի հովք կըծածկանի—
Ծաղիկների թերթերը պերճ:

Ես ունկնդիր երգին նրա
Մանկությունն իմ կըհրազեմ,
Գարնան կանաչ դաշտի վրա—
Թևատարած կվազվզեմ...

Այդ առվակի կարկաչն անուշ
Մանուկ ձայնիս կնմանի.
Նրան որպես ոսկի մի հուշ
Առուն կառնի ու կըտանի:

Լ Ի Լ Ա

Կհանդիպե՞մ արդյոք ես քեզ,
 Բեկորուտի սիրուն աղջիկ,
 Խորն է նստել, ա՛խ, չգիտես,
 Իմ սրտի մեջ պատկերդ ջինջ...

Ինչքան էլ որ աչք եմ ածում,
 Ինչքան էլ որ ման եմ գալիս,
 Գոց տների դուռն եմ ծեծում,
 Չես երևում, ձայն չես տալիս...

Ահա եկել կանգնել եմ ես
 Ձեր տան դեմի նեղ փողոցում,
 Էլ ինչո՞ւ ես, իհրա, այդպես,
 Հայ զինվորի սիրտը խոցում:

Ես քեզ համար կյանք եմ բերել,
 Խինդ եմ բերել, արև, դարուն,
 Որ դու նորից ազատ ապրես —
 Ծաղկածիծաղ մեր աշխարհում:

Ամեն ձորում, ամեն սարում
Սպասում եմ ես քո դարձին,
Սպասում եմ սիրտս արյուն—
Հայացքիս տակ ճամբեքն անծիր...

Քո դարձին եմ ես սպասում,
Լիլա', Լիլա', ո՞ւր մնացիր,
Ո՞ր ծառի տակ դու, հովասուն
Քեզ խոշտանգեց գերմանացին...

Ամեն սարից, ամեն ձորից,
Ու դյուղերից քանդված, ավեր,
Ես ձայներ եմ լսում նորից—
Աղատության անմար ձայներ...

Բայց քո ձայնը ես չեմ լսում,
Լիլա', որտեղ դու մնացիր,
Լիլա, քեզ եմ ես սպասում.—
Վերադարձիր, վերադարձիր...

1944 թ. Գոմեի

ՎՐԱՑՈՒՀԻՆ

Կոխվ էի դնում մի օր
Ձեր տան մոտով մանկուց սիրած,
Հեծած նժույգն իմ թևովոր —
Վրացուհի բարակիրան:

Դեմս ելար ծաղկաշորում,
Խոպոպներդ ուսիդ ցրած,
Նազում էիր ու շորոքում —
Հզոր երթով մեր հմայված:

Մի փունջ ծաղիկ ինձ նետեցիր,
Նայեցիր ինձ աչքի առկով,
Ինձ դերեցիր, ա՛խ, էրեցիր
Անմար սիրո քո կրակով:

— Մարտ եմ դնում, բարով մնաս,
— Բարով դառնաս, — կանչեցիր ինձ,
Թաշկինակդ կախված մնաց —
Գարնանային օդի մեջ ջինջ...

1942 թ. Ավչալա:

ՀԱՅՈՑ ԶԻՆՎՈՐԸ

Միշտ քաջ է եղել զինվորը հայոց,
Ոնց որ Դավիթը՝ Սասնա գյուլագուն,
Ուժն ապառաժված, սրտում հուր ու բոց —
Հաղթանակ տարած մարտերում բազում:

Նա պաշտպանել է տունը պապական,
Հորովելն անուշ՝ իր շինականի,
Կլանքը խնդառատ ու անապական,
Առած ծով ուժը քաջ լեռնականի:

Նա պաշտպանել է մեր դալարավետ
Բարդենին խշշուն՝ Արաքսի ափին,
Որ նրա կանաչ կատարը հավետ
Գարունքվա շուշան ամպում սոսափի:

Հենց որ ոսոխը ինչպես վիշապ օձ
Դարան է մտել սահմանից անդին,
Իջել է դաշտը գյուղացին հայոց,
Ուսին՝ լուսնեղջյուր իր սուր գերանդին:

Հայոց մայրերը ուլունք արցունքով
Իրենց որդոցը կոխվ են ճամպել,
Զմրուխտ դաշտերի գարնան ծաղկունքով —
Նրանց ժեռ կրժքին պսակներ կապել:

Հայոց լեռները ամրոցներ են փակ,
Հայոց ժայռերը՝ թրեր հավլունի,
Գերեզմաններ են կիրճերը անտակ,—
Ոսոխի համար չար ու վայրենի:

Նայիրյան կանաչ հովտում, արոտում,
Գարունն իր ծաղկի հունդերն է ցանկը.
Ու ժողովրդի բաղձատանջ սրտում—
Հայոց երկինքն է միշտ ծիածանել:

Ռազմադաշտերում միշտ կը ռոտան,
Ռազմի շեփորը, թմբուկը հայոց,
Հայոց օջախը, ծուխը Սասնա տան
Չեն մնա երբեք դարերում անբոց:

Հայոց զինվորին, լեռներին, հողին,
Ծրկրի փառքերն են սիրով դարդարում,
Քանզի հյանքում մեր՝ հայոց զինվորին
Մեծ առաջնորդն է մարտերի վարում:

1944 թ. Կովեկի ռազմաճակատ

ԱՐԵՎԱԾԱԳ

Լենինյան անհաղթ Կարմիր Բանակի
Զորագնդերն են արշավում առաջ,
Լցվել է սիրտս մեր հաղթանակի
Հզոր երգերով երկաթաշառաչ:

Ահա քայլում եմ ես հրավառած
Իմ սիրտը դաժան մարտերի բոցում,
Մեր ուրբերի տակ հարուժյուն առած
Հայրենի հողն է արևազոծվում:

Մենք հարուժյուն ենք տալիս մայր հողին,
Եվ փրկության ենք աշխարհին բերում,
Լենինյան Կարմիր բանակն հաղթողի
Վերջին բերդերն է ոսոխից դերում:

Թրատում ենք մենք ցասման կայծակի
Սուրսայր շեղբերով՝ թշնամուն անվերջ,
Եվ բոցկլտում է արևածագի—
Պայծառ շողերը մեր սրտերի մեջ:

1944 թ.

Կովեկի ռազմաճակատ

Ես մի աղջիկ թողեցի
Մարտադաշտերում,
Եղնիկի պես գեղեցիկ՝
Ծիծաղն աչքերում:

Մեր գթության քույրն էր նա,
Մեր քաջ ընկերը,
Զնդում էին միշտ նրա
Ուրախ երգերը...

Կռվի դաշտում, խրամատում
Խիզախ ու արի,
Միշտ վերքերն էր փաթաթում
Վիրավորներին:

Փայտալուծ էր, դուրդուրում
Մեղ քրոջ հման,
Ուժ ու կորուվ էր բերում
Սխրանքը նրա:

Մի օր կռվի թեժ ժամին
Վերքս կապելիս,
Գնդակոծեց թշնամին
Մթին ամպերից:

Գլխից բռնած, ընկավ նա
Անձայն ու լռին,
Հողին տվինք մենք նրա
Արնաշաղախ դին...

Ու երգվեցինք մենք նրա
Թարմ գերեզմանին,
Որ անպատիժ չի մնա
Անարդ թշնամին...

ԳՐԹՈՂ ՔԱՆԱԿ

ՎԱՍՏԱԿԻ ԵՐԳԸ

Գլխիս վրա հով է անում, օրորվում
 Կանաչ ուռին ոսկեծիրան արախի մեջ,
 Մեղմ զեփյուռից անուշ պար են բոլորում
 Ցորյանների արտերն անծայր ու անվերջ:

Սարի դռնին հռնձ են անում մանգաղով,
 Լուսնի փայլով գերանդին է շափշափում,
 Մով երկնքից արեգակը խառ մաղով
 Արախի վրա իր բոց շողերն է թափում:

Ուրախ երգով կալվորները ժրաջան
 Ոսկեդեղձան խուրձն են թափում կալերում,
 Եվ ցորենը ասես—ուլունք ու մարջան
 Համայնական մառաններն է հեղեղում:

Բարձրանում է, խառնվում երկնի մարմանդին
 Թռիկներից թանձր ծուխը քուլերով,
 Եվ լցվում է տքնալատառակ մեր հողին
 Ցորեն հացի ախորժալուր բուրմունքով:

ՏԱՆԿԻՍՏԻ ՍԵՐԸ

Տանկն իմ կանգնեց դեռի ափին,
Մի ծաղկանիստ ձորի մոտ,
Մի հայ աղջիկ՝ նազուն, նրբին
Դեմս ելավ կրակոտ...

Դուրս եմ գալիս ես իմ տանկից,
Որ ջուր ուզեմ, սառը ջուր,
Կուժը թողած քարի տակին—
Ինչ որ բան է քրթմնջում...

Կանգնում եմ ես, սրտով հրկեղ,
Դեռի ափին կարկաչուն,
Կուժը թողած՝ եղնիկի պես—
Դեպի տուն է նա փախչում...

Վերցնում եմ ես լիքը ջրով
Կուժը՝ հպում շրթերիս...
Ախ, լցնում է սիրտս սիրով—
Չբնաղագեղ այդ փերին...

Իտ եմ նայում, գաղտագողի՝
Ինձ է նայում նա երկչոտ,
Նրա դեմքի շարմաղ շողից
Դողում են իմ ձեռ ու ոտ...

— Մո'տ եկ, աղջիկ,— կանչում եմ ես,—
Ինչ ես կանգնել մոլորված,
Մեռնեմ, թե որ ձեռ տամ ես քեզ,
Մոռիկ արի, սիրտդ բաց...

Ժայռում է նա ու տուն խախչւմ,
Կուժը թողած դետափին,
Քառով մայրն է նրան կանչում—
Զեքը դրած ճակատին...

Լցնում հմ ես կուժը ջրով,
Առնում ինձ հետ, մտնում տանկ,
Ու կանչում հմ,— մնաս բարով
Առաջին սեր ջերմ ու տաք...

Ռազմի դաշտ հմ գնում աղջիկ,
Այնտեղ գունդն է կռւում մեր,
Թե՛ ծարափեմ, ջուրն այս վճիտ
Անհագ սիրով կխմեմ...

Թե՛ վիրավոր մի քաջ մարտիկ
Սառ ջուր ուղի, կասեմ՝ առ,—
Կասեմ,— կուժն այս նվեր թողեց
Մի հայ աղջիկ՝ ծաղկավառ:

Տանում հմ ես կուժդ ինձ հետ,
Թողնում սիրտս քեզ վկա,
Վերադարձիս կբերեմ հտ,—
Աղջիկ, սեր իմ, արեկա...

Թե դարձա ես, տե՛ս, այս անգամ,
Վառված սիրով կգամ ես,
Բնկերներով, ծաղկով կըղամ
Ու սիրած կին կառնեմ քեզ...

1944 թ. Կովկասի ռազմաճակատ

Գ Ա Զ Ե Լ

Վահան Տերյանին

Զեր տան դեմի կանաչ բախշում երազիդ մեջ մի ծառ
տեսար,

Արեւնաթով մեր գալիքը դարունքից էլ պայծառ տեսար:

Հանկարծ փուլեց աչքերիդ դեմ մեր նախին ալեր
դառած,

Երկնքի մութ ոլորտներում մի բոցասուր կայծակ
տեսար:

Ու բոցասուր այդ կայծակը իջավ գլխին հին աշխարհի,
հնդությունդ օվկիանի պես անհուն ու խոր, անծայր
տեսար:

Եվ գալիքը հայոց երկրի, սերունդներիդ զաւոց
ծաղկուն—

Կոմունիզմը իր շողերով արեգակից էլ վառ տեսար:

Ձ Ո Ն

Մ. ՄԱՅԱԿՈՎՍԿՈՒՆ

Երգդ սուր է,
Երգդ՝ արկ.
Անմար հուր է
Կրծքիս տակ:

Մեր լույս ու պերճ
Աշխարհքում,
Մեր հողու մեջ
Ու երգում—

Քո հարատև
Շունչը կա,
Երգի արև
Ու արքա:

Երգդ սիրտն է
Իմ դարի,
Երգիդ հուրը
Ձի մարի:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Իմ վերադարձի ճամբեքի վրա
Շաղիկներն են վառ ծիծաղում, բուրում,
Ծնկի հմ դալիս սիրով հուրհրան
Եվ իմ հայրենի հողը համբուրում:

Համբուրում հմ ես նրա արևկա
Կանաչ աչքերը ու սիրտը դարուն,
Հայրենի հողից անուշ բան չկա
Իմ կարկաշահոս հույզի աշխարհում:

Ես քեզ համար հմ կռիվ գնացել,
Հայրենական հող, որ ազատ մնաս,
Որ տարին բոլոր ծլես, կանաչես,
Կարկուտ շտեմնես քո դլխի վրա:

Ս Ե Ր Ը

Մերը մարդու ծառայի սրտին,
 Էլնած սրտին ջուր կտա,
 Բեռավորված ալ ձին տակին
 Յարս սիրով տուն կըգա:

Տուն կըգա իմ սիրած տղան,
 Հայրենիքի քաջ որդին,
 Մյգու կանաչ խոտի վրա
 Հայրս ոչխար կմորթի:

Ու քեֆ կանենք շարրաթածոր
 Նստան դինուլ, աղջիկնե՛ր,
 Զիլ կլնդան դաշտ, լեռ ու ձոր
 Երգից, պարից, խաղից մեր:

Հ Ո Ղ Մ Ը

Հողմն է լալիս, հողմն է փչում
 Ձյան հյուսքեր շալակին,
 Շառս է լինում ու մռնչում—
 Անտուն, անտեր, տարագիր...

Շրջմուխիկի նման անտուն
 Զարկվում է նա պատեպատ,
 Մեկ վնդստում ձորում, հովտում,
 Մեկ էլ՝ կրժկվում սարի տակ:

Հետո թռչում սրեր առած
 Դեպի դիրքերն հայրենի,
 Զարկում է մերկ, ցրտից սառած—
 Տևտոններին վայրենի...

Հողմն է լալիս, հողմն է փչում
 Ձյան հյուսքեր շալակին,
 Շառս է լինում ու մռնչում—
 Անտուն, անտեր, տարագիր...

1943 թ.
 Գործող Բաճակ

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

Մեղքը են ծորում աղբյուրների, կաթ են ջրերը քո գետերի,
 Հագել են դու խառ ու բեհեզ, կանգնել իմ դեմ առես փերի:
 Գեղածիծաղ քո դաշտերում, այգիներում ու մարգերում
 Գարնանային ծաղիկներից են անմահական հոտով բուրում:

Նս լենինյան մի հայ ղինվոր, առած դաշույն, ուամբ ու
 ալան,
 Քո որդոց հետ առյուծասիրտ մարտ են մղել հերոսական:
 Քաջ Քյոռ-օղլու, Սասնա Դավթի կայծակնաճին թրերն
 առած,

Թրատել ենք շար հոններին, հաղթանակով թռել առաջ,
 Որ դու կյանքում կանաչ մնաս ու ծիծաղես որպես գարուն,
 Որ քո փառքը միշտ էլ զնգա զմրուխտաշար մեր
 աշխարհում:

Որ բախտավոր կյանքով ապրես արեւելքի կանաչ դռան,
 Որ քո քեֆի զավաթներում ժպտա գինին անուշ նոսն:
 Որ սիրելի առաջնորդը, երբ հյուր լինի կրկին մեզ մոտ,
 Ժպտան նրա ստերի տակ պարտեզների անուշահոտ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հայրենի գյուղում թողեցի նրան,
Թողեցի նրան հայրենի ձորում,
Կանգնել էր քարձր մի քարի վրա—
Ու թաշկինակն էր տխուր օրորում...

Ես նրան տեսա անտառի գրկում,
Ես նրան տեսա Սոժի ավերին,
Նա շար հոներից կամուրջն էր հսկում
Հայացքը՝ անցող-դարձող ամպերին...

— Որտե՞ղ թողեցի քեզ, սիրած աղջիկ,
Հիմա որտե՞ղ եմ հանդիպում ես քեզ,
Ուրախությունից հանկարծ ճըշացիր,
Ու ձեռքդ մնաց կախված օդի մեջ...

Գնացքը կծկեց դաշտերը ձյունոտ,
Սոժը, կամուրջը ետև մնացին,
Նա կանգնած մնաց երկաթգծի մոտ—
Եվ աչքը մնաց թռչող գնացքին...

1944 թ.
Գոմել

ԲԱՑՎՈՒՄ Է ՕՐԸ

Բացվում է օրը դարնան գեղեցիկ,
Մութի սև բողն է սարերում կորչում.
Ստորոտներով լեռների վերձիդ
Զինջ վտակներն են գվարթ խոխոջում:

Կանգնած բարձրաբերձ լեռան գագաթին,
Հայացքս հառած հանդերին խաղաղ,
Նայում եմ մեր շեն դյուղերին անթիվ,
Երգ, ծիծաղ ու պար սրտիս մեջ թաղած:

Իմ դեմք՝ ձորեր, հովիտներ ծաղկուն,
Ծփում են կանաչ լճերն արտերի,
Աղջիկները մեր պուտ են հավաքում—
Ծաղկեփոշիներ ցանած այտերին...

Միթե՞ թշնամին պիտի ավերի—
Գեղեցկությունն այս, լիությունը ծով,
Հանձնի բոլորը մահվան հողմերին
Ու Հայրենիքն իմ լցնի կսկիծով...

Ո՛չ, այդ չի լինի,— բաջեր կոփկասի,
Ելեք մարտադաշտ գեներ, դրահ հաղած,
Եր կոխան շանի ոտնիւր գաղիւր—
Մեր տքնությունը լույսով հառադած:

ՄԻՏՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Երազում ահա ես քեզ համբուրում,
Տարվում եմ նորից քաղցր երազով,
Նորից դարունն է իմ շուրջը բուրում—
Փափաքվում վզիս աղջկա նազով:

Միտս են գալիս մեր սարերը մով,
Մեր անտառները կանաչառազարթ,
Ու ճախը ևն անում ճերմակ երամով
Արագիկները կապույտում խաղաղ:

Նորից լսում եմ գութանավորի
Ախ, քաղցր երգը հայրենի հողում,
Եվ թվում է թե անձկությամբ նորից
Շուրջս ծտերն են անուշ ճուփողում...

Կանգնում են դեմս ցորեն արտերի
Ոսկի ծովերը մեր կոլխոզական,
Կարծես դարձել եմ ես գոռ մարտերից
Եվ աշխարհ մտել մի հեփաթական:

Ես ման եմ գալիս ծաղիկների մեջ,
Աղջիկների հետ զվարթ զնգոցով,
Որոնք իմ սիրտը լցրել են անշեջ—
Զահել օրերի հրեղեն բոցով:

Ժպտում է կանաչ ալպեառաններում
Նեկտարից անուշ ծովը մրգերի,
Երգում են, խաղում նրանց ստվերում
Սիրուն խմբերը մեր մանուկների:

Թող կանաչ լինի, միշտ ձեր գարունը,
Որ խնդուն լինեք իմ հայրենիքում,
Հպարտ եմ պահում ես ձեր անունը
Հանգստյան ժամին, թե պտուկած՝ դիրքում:

Ես ձեզ համար եմ մարտերն այս մղում
Օտար աշխարհի մութ որջերի մոտ,
Որ ազատ ապրեք հայրենի հողում,
Որ ձեր գալիքը լինի արևոտ:

Լ

1944 թ.

Կովեկի ռազմաճակատ

ԻՆՁ ԵՍ ԿԱՆՉՈՒՄ

(Նմանութուն)

Ինձ ես կանչում, ինձ ես կանչում,
Ինձ ես կանչում,— տուն արի,
Կանգնած գյուղի ճամբամիջում,
Բա՛րձր, բա՛րձր մի քարի:

Էն հ՛րբ էր, որ դու գնացիր,
Ասիր,— կգամ շատ շուտով,
Ես կարոտից էնքան լացի,
Որ արցունքս կապեց ծով:

Ես լսում եմ ռազմադաշտում
Անուշ ձայնդ, մայր անդին.
Գլխիս մահն է սև, անկշտում—
Ճոճում իր սուր դերանդին:

Ու քո ձայնից ոգի առած,
Լցված անսանձ դայրուլթով,
Կոփում եմ ես առյուծ դառած,
Որ տուն դառնամ, մայր, շուտով:

Բայց դու էլի ինձ ես կանչում,
Ինձ ես կանչում,— տուն արի,
Կանգնած գյուղի ճամբամիջում,
Բա՛րձր, բա՛րձր մի քարի:

1944 թ. մայիս

Կոփելի ռազմաճակատ

ՅԱՐ ՈՒՆԵՒ

Յար ունեի, շարժաղ էր նա,
էշխով լիքը մի խաղ էր նա:

Վարդի թերթին պուտ-պուտուրիկ
Երկնից կախած մի շաղ էր նա:

Սրտիս համար սիրակարոտ
Մրգով լիքը մի բաղ էր նա:

Սրտիս վրա բոբբ արեկից
Իջած լույսի շափաղ էր նա:

Չար հոները եկան տարան,
էն ի՞նչ գուլում աշխարհ էր նա:

ՀԱՆԿԱՐԾ ԳԱՅԻՆ

Հեռուներից հանկարծ գային
Ու ասեին՝ գալիս ես դու,
Խնդությունից լալի՛, լալի՛,
Վեր կենայի, գնայի տուն:

Տեսնեի քեզ մեր բակի մեջ
Կանգնած շվար ու մոլորուն.
Ջինջ աչքերիդ հրով անշեջ,
Որդի՛ս, ինձ ես դու որոնում:

Մոտենայի դողդողալով,
Կարոտ սրտով քեզ գրկեի,
Մերթ խնդալով, մերթ էլ լալով
Քեզ ծոցիս մեջ օրորեի:

Ու թվար ինձ, որ ես անվերջ՝
Իմ ծերության այս օրերում՝
Սեղմած սիրով թևերիս մեջ—
Օրորում եմ քեզ բարուրում:

ԱՂԲՅՈՒՐԻ ՄՈՏ

Ա՛յ, այստեղ էր, այս ծառի մոտ, աղբյուրի մոտ
այս խոխոջուն,
Ուր սեր ւովինք ու սեր առանք և ուխտեցինք սիրել
իրար,
Նոր էր կյանքի կանաչ ճամբին սիրո ծառը մեր
բողբոջում,
Երբ շառաշեց ռազմի փողը իմ հայրենի հողի վրա:

Ու ռազմի դաշտ ես գնացի սերլդ պահած իմ սրտի
մեջ,
Թողեցի քեզ կանգնած մենակ այս գլգլան աղբյուրի
մոտ,
Ես գիտեմ, որ դու կարոտով իմ ճամփան ես պահել
անվերջ
Գիրկդ լցրած մեր դաշտերի ծաղիկներով անուշահոտ:

Ջաղջախեցինք մենք թշնամուն, մոխիր դարձրինք իր
սև որջում,
Խաղաղություն իջավ նորից երկրիս վրա երանավետ.
Ահա եկել նույն ծառի մոտ, աղբյուրի մոտ նույն
խոխոջուն
Հանդիպում եմ ես քեզ նորից արցունքով թաց
սափսրիկ հետ:

Հմայված քո տեսք ու նազով այս ծառի տակ գով,
հովասուն,
Հարբած ծաղկանց անմահական անուշ հոտով
Ղարաբաղի,
Մեր մանկության ջինջ աղբյուրի մեղմ կաթկաշն հմ
սիրով լսում
Եվ իմ սրտի սուր ականջով ականջ դնում սրտիդ
խաղին:

Լից սափսրն այդ, սիրած աղջիկ, Ղարաբաղի գուլալ
ջրով,
Թե ողջ աղբրի ջուրը ինձ տա: Ե, մեկ է, սիրտս չի
հովանա:
Կարոտել հմ ես քո ջրին, քո համբույրին ջերմագործով,
Տուր, թող խմեմ, խմեմ անվեջ, սիրտս սիրով քո
ծովանա:

ԲԱՅ ԱՐԱ ԴՈՒՌԸ

— Բայ արա դուռը, ես եմ, մերիկ ջան,
Բայ արա, մերիկ, կովից եմ գալիս.
Ուզախոթյունից որպես զույգ մարջան
Մորըս աչքերը պեծին են տալիս...
Նա չի համատուժ, որ դյուշ եմ եկել,
Մեկ լաց է լինում, մեկ էլ ծիծաղում,
Իր տաք ձեռքերով գլուխս գրկել —
Ճակտիս՝ կարոտի արցունք է մաղում...

1942 թ. Գետաշեն

Կ Ա Ր Կ Ա Չ

Ն. Զարյանիւն

Ոչ մի անցյալ չի մշուշի
Իմ հուշերը այսքան վառուն,
Անուշ երգեր ինձ կհուշի—
Քո երգերի զվարթ առուն:

Քո դիւ կանչով ու կարկաշով,
Ոնց կիրճերով անցնող վտակ,
Սիրտս լցրիր երգի շնչով—
Իմ հայրենի երկնքի տակ:

Հնչիր, կանչիր ու կարկաշիր
Լեռնակարկաշ քո երգերով,
Իջիր թափով ու շառաշիր,
Թոխը ոսպմի մեր դիրքերով...

Թող երգը քո դաշուն լինի,
Աշուն լինի, ամառ հասուն,
Որ ըմպեմ ես երգիդ գինին—
Ծառերի տակ մեր հովասուն:

Պ Ա Պ Ս

...Ուզեց ինչ-որ բան ասել, պատ չեկա՞վ լեզուն,
 նրա ճերմակ հայացքն է իմ սիրտը կիզում...
 Առնում է նա մի բուռ հող, սիրով գուրգուրում,
 Հետո հողն այդ օսկեշող տաք-տաք համբուրում...
 Ու ասում է,—հողն այս ան, համբուրիր, օ'ղու,
 Հայրենի հողը սիրողի սիրտը չի դողում...
 Թե ոսոխը ժահառ ու նեռ, խարդախ ու սողուն,
 Եկա՞վ, խլեց հողը մեր, — կորած ենք, օ'ղու...
 Նամուս արա, նամուսով վերադարձիր տուն,
 Չէ՞ որ լիքն ենք քո հույսով՝ մայր, և՛ հայր, և՛ քույր...
 Կեղևնս դաժան պաշարի թշնամու դեմ նեռ,
 Կյանքի գնով կազատես Հայրենիքը մեր...
 Թե վախենաս, չկովես, լաց լինես մարտում,
 Էլ չտեսնեմ կյանքում քեզ, չգառնաս էլ տուն...
 Հետո լուց, գրկեց ինձ անհուն կարոտով, —
 Ժպտաց ամուսն օրը ջինջ, լի ծաղկի հոտով...
 Ու գգակն է ճոճում նա մարմանդ օդի մեջ, —
 Հրաժեշտ եմ ես տալիս դաշտերին մեր պերճ:
 Աղջիկների պես անուշ ծառերը մրդի
 Աչք ու ունքով են անում ճամբի եղերքին:
 Ու գնում եմ, ետևում թողած դաշտ ու ձոր,
 Մեր գյուղն էլ չի երևում, մնաց ձորում խոր:
 Ուռիների շվարում թողի պապիս ծեր, —
 Ինչ որ երգ էր նվաղում աքնաեղ մի ծիծեռ:

Գործող Բանակ.
 1942

ՏԽՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տեսա մոմի պես մի գունատ աղջիկ,
Մի վախա աղջիկ ճերմակ շորերով,
Նա ման էր գալիս արցունքն աչքերին—
Շիրմաթմբերը կամաց շոյելով...

Նա լուռ շրջում էր դերեզմանոցում,
Երկար ծամերը ուներին ցրած.
Անուշ մի կարոտ սիրտն էր սղոցում—
Բոց ծաղիկներով խախտը լցրած...

Երբ իջավ դարնան մարմանդ երեկոն,
Տուն վերադարձավ հողվորը արտից,
Նա դռին փակցրած մի վարդի կոկոն,
Որը բուսել էր սիրատանջ սրտից,—

Պահեց, իսկ դրկի ծաղիկները բոց
Շաղ տվեց կանաչ շիրմաթմբերին,
Ու ծովի նման-սիրտը ալեկոծ,
Տուն վերադարձավ նա կես գիշերին...

1944 թ. Մայիս.
Կովնիկ ռազմաճակատ

ԱՅՍ ԳԱՐՈՒՆԸ

Այս գարունը, այս գարունը,
Այս գարունը էլ չի գնա.
Այս գարնան պես քո անունը
Իմ սրտի մեջ ջինջ կը մնա:

Այս գարնանը, այս գարնանը
Շորն են կարում իմ հարսանքի.
Սպասում են ինձ մեր տանը —
Սիրունները մեր քաղաքի:

Այս գարունը, այս գարունը,
Ես եմ բերում բռնած ձեռքիս,
Վարդ է դառել իմ արյունը —
Փռվել դարձի իմ ճամբերին:

1945 թ.

Մալիա

ՕՐՈՐՈՑԻ ԵՐԳԸ

Գլխիդ զով անեմ
Օրոր արա,
Քո ցավը տանեմ
Քաղցր բալա:

Դուրսը դարուն է,
Ծառն է ծաղկում.
Զանգակ առուն է—
Երգում անրուն:

Ժպտում են անծայր
Անհուն մոլիւմ
Աստղերը պայծառ
Երկնի ծովում:

Զինջ է, հուրհրան
Կյանքիդ ճամբեն,
Էլ գլխիդ վրա
Զկան ամպեր:

Քո հայրը երեկ
Կոխիլ արալ՝
Շաշխատների դեմ
Արյան ծարավ.

Կռեց դալիքդ
Ու դարձավ տուն,
Որ իմ բալիկը
Լինի խնդուն:

Գլխիդ դով անեմ
Օրոր արա,
Քո ցավը տանեմ
Քաղցր բալա:

ԳԱՐՆԱՆԱՄՈՒՏ

Նստել եմ ահա սառ ու խոխոջուն
Այս վտակի մոտ լեռներից վաղող,
Ծլում է հողը, ծառն է բողբոջում
Եվ հոգիս լցնում անուշ երազով:

Մի նախշուն արտուտ համերգ է սարքել
Գարնան բոյ քաշած երկնամով արտում,
Նա թիթեռներին շուրջն է հավաքել —
Ու գարնան դալն է խինդով ավետում:

Մի հովիվ թավիշ սարերի լանջում
Ոչխարի հոտը արել է ոտրով,
Կանգնել է քարին ու ինձ է կանչում
Խրոխտ իր ձենը դցած աշխարհով:

Ձնգում է դաշտում գութանավորի
Դյուբական երդը հայրենակարկաչ,
Իմ հայրենիքում գարուն է նորից,
Իսկ իմ սրտի մեջ հազար հույզ ու կանչ:

ԵՐԿՈՒ ՆԱՄԱԿ

1.

Ուտիների շուքի տակ՝
Ամռան ծաղկավոր,
Վերադարձիդ ճամբան հմ
Պահում ամեն օր:

Փեշս լցրած մրգերով
Քեզ հմ սպասում,
Ինձ թվում է, թե ձխող
Դուփլունն հմ լսում:

Սպասում հմ կարոտով
Քո վերադարձին,
Աչքս դցած փոշեպատ
Ճամբերին անծիր...

Բութն էլ հասավ, կեռասն էլ,
Չես գալիս, չկաս,
Էսօր չեկար, ասում հմ՝
Գուցե վաղը գաս:

Օրը մթնեց, տուն գնամ,
Կրամ գեռ ծեղին,
Փեշիս միրգն հմ բաժանում
Ընկեր - աղերքին:

Կարոտել է սիրտս քեզ,
Ինչո՞ւ չես գալիս,
Արի՛, սպասով մորդ տես
Ու գնա էլի:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

2.

— Աստղերի տակ, գիշերով,
Ես քեզ համբուրում,
Տարված անուշ հուշերով
Նամակ հմ գրում...

Գրում հմ քեզ Ֆեդինից
Կարոտներով խոր,
Մեղսանքների այս բնից —
Հեռո՛ւ, հեռավո՛ր...

Այն սա էր, որ մեր կյանքին
Մահ էր հորջորջում,
Որ մեզ խեղդի՝ տանջանքի
Իր մթին որջում...

Ստալինի բանակը,
Միտքը թևավոր,
Շատ երկրներ աղատեց —
Վշտից սեվավոր...

Քեֆս լավ է միշտ լինում,
Դու մի մտածի,
Էլ գլուխս չեմ դնում
Ես քարե բարձին...

Կգամ, քիչ էլ սպասիր,
Հո՛ւ չեմ մնալու,
Դեռ իմ երկրին, մերիկ ջան,
Պարտք ունեմ տալու:

ԻՄ ԵՐԳԸ

Կյանքիս ծառի ճյուղքի վրա
Դու մի կանաչ-կանաչ տերև,
Ես սոսափին եմ լսում նրա
Ամեն դարնան գլխիս վերև:

Աշնան դեղին սաղարթի հետ
Պոկվում ես ու ընկնում գետին,
Քեզ առնում են, քշում անհետ
Ալիքները փրփուր գետի:

Ի՞նչ կլինե՞ր կյանքիս ծառին
Մնայի՞ր միշտ կանաչ շորով,
Որ լսե՞ի ես ծիծառի —
Անուշ երգը տարին բոլոր:

Ս Ե Ր Ը Դ

Սերըդ սրտիս հուր կտա,
Ինձ կռվի մեջ սուր կտա:

Թե արտ լինեմ ցորյանի
Նա ինձ զուլալ ջուր կտա:

Թե խաղաղ քուն չունենամ,
Նա ինձ անուշ քուն կտա:

Հուլիսըստ լի իմ սրտին
Երգի պայծառ հուն կտա:

ՄԻ ԱՂԶԿԱ

Դու կակաչ ես, արև աչ ես,
Անձար հուր ես իմ սրտում,
Զուլալ աղբրի մեղմ կարկաչ ես
Կյանքիս կանաչ հովիտում:

Ասա, ե՞րբ ես մեր տուն գալու
Հարսանեկան շորերով,
Նս պատրաստ եմ խինդից լալու
Սարերն ընկած՝ օրերով:

Միայն թե եկ, հրավառիր,
Կյանքս զուգիր ծաղկունքով,
Որ իմ սերը թևեր առնի
Թռնի մարմանդ երկնքով:

ՈՒՌԵՆԻ

Հարցմունք արի ես մի օր
 Մի ուռենու սղավոր,
 — Այդ ի՞նչ վիշտ է քեզ տանջում,
 Ի՞նչ ես լռին անրջում:
 Տարին բոլոր տխրամած,
 Մոլոր, շվար, կարկամած,
 Յարը կորցրած հարսի պես
 Հալ ու մաշ ես անում քեզ:
 Լաց ես լինում, մորմոքում,
 Ինչ-որ վիշտ կա քո հոգում:
 Թեքված կարկաշ ջրերին —
 Պատմիր ցավդ ուռենի...
 — Ես մի ծառ եմ՝ բար շունեմ,
 Տակս հերկ ու վար շունեմ:
 Անուշ մրդեր չեմ բերում,
 Ծաղկի նման չեմ բուրում:
 Նայիր, մի տես՝ դեղձենին,
 Խնձորենին, տանձենին
 Պտակվել են մրդերով,
 Դյուղը լցրել երգերով:
 Իսկ ես ծառս սղավոր
 Ի՞նչ բարիք եմ տալիս որ:
 Դրա համար միշտ աշտպես
 Տխուր կյանք եմ ապրում ես:

Ե Ր Ե Կ Ո

Թառում է լուռ դաշտի վրա
Սնտեղաբիբ հրեկոն,
Ծղբիղներն են կանչում ուրախ
Լցնում դաշտը համերգով:

Շնկշնկում են հովերն անուշ,
Շոյում վարսերն արտերի,
Համբյուրներ են կարծես քաղում
Նրանց ոսկի այտերից:

Տուն հմ գնում քրտնաշաղախ,
Առած վաստակն իմ բերբի,
Հեռվում գյուղն է ննջում խաղաղ
Պառկած ձորի եզերքին:

1941 թ.

ԵՍ ՄԻ ԿԱՆԱԶ ԾԱՌ ԼԻՆԵՄ

Ես մի կանաչ ծառ լինեմ, լինեմ ծաղկած խնձորի,
Արեգնաթով, ծաղկաբույր դրախտային այգու մեջ.
Սարից եկող քնքշաթե հովն ինձ շուքով օրորի
Ու բուրմունքս տարածի հայրենիքում իմ անվերջ:

Գա սիրածս ինձ այցի, կանգնի ծաղկած ճյուղքիս տակ,
Նրա խոստով վարսերին պսակ դնեմ հարսանքի.
Նստի իմ զով ստվերում, սեր տամ նրան անապակ,
Որ հագենա նեկտարով արևաշող իմ կյանքի:

Գա տոթակեղ ամառը, գլխիս ոսկին իր մաղի,
Խմեմ նրա վառ ցուրբ ու ծանրանամ մրգերով.
Սրտով սիրած աղջիկն իմ ուրախանա, ծիծաղի
Հավքերի հետ ձեն տա ու շուրջս լցնի երգերով:

Հետո իջնի ոսկևոր, ոսկեդեղին մի աշուն,
Ու նա թեքի ճյուղերս, միրգս քաղի ու դնա.
Աշնան քամին պոկոտի տերևներս խշխշուն,
Ցրի մեր լայն դաշտերով, ձմեռ իջնի ինձ վրա:

Կախվի գլխիս ձմեռը, ձյունի ճերմակ մալանշով
Ջարդարեմ իմ ճյուղերը, կուշ դամ ցրտից ոնց պտռավ.
Ինձ այցի դա սիրածն իմ, հիշի՛, հիշի՛ հառաչով,
Ու տրտնջա, որ իզուր միրգս քաղեց ու տարավ:

ԱՇՆԱՆԱՄՈՒՏ

Աշնան հողմի բերանում
Ոչ մի տերեւ չմնաց.
Յուրա է: Օրն է վերջանում
Աշբերի մեջ վիշտ ու լաց:
Ահա պառաւ մի խեղճ կին
Աշնան նման տխրամած,
Ծանր մի բեռ շալակին,
Երբ խրճիթն է մտնում բաց.
Տան անկյունում ժպտերես
Տեսնում է նա իր որդուն,
Բեխը ծլած հաղթ ու վեհ,
Ռազմադաշտից եկած տուն...
Որդու գիրկն է քնկնում նա,
Ծանր բեռը շալակին...
Սիրած որդին թե տուն դա
Այդպես կանի սմինն կին...

1942 թ. Ղրիմի ռազմաճակատ

Կ Ա Թ Ը

Երազ տեսա՝ հենց նոր պատկած հմ հս դիրքում,
Ռազմադաշտի վրա ձմռան բուրն է երգում...

Իմ դեմ ռազմադաշտն է կորչում ծխի ամպում,
Մի ձեռք՝ նուրբ, զգայուն, իմ վերքերն է կտալում...

Կապեց նա վերքերն իմ, լաց եղավ ու հուզվեց,
Թե՛ զնդակից խոցված սիրտս պաղ ջուր ուղեց...

— Զուրբ վնաս է քեզ, — ասում է ու լալիս,
Ու պաղ ջրի տեղը ինձ տաք կաթ է տալիս:

Խմում հմ հս, կաթն այդ ինձ ուշքի է բերում,
Իմ սրտի մեջ նորից մարտի թափն է հոսում...

Արդեն էլ չեմ գգում հս ցավն իմ վերքերի,
Ա՛խ, դա անուշ կաթն էր իմ մոր ստինքների:

1942 թ. մայիս
Ղրիմի ռազմաճակատ

Ա Ղ Բ Յ ՈՒ Ր

Մեր տան դեմի սարի լանջում
Տխրաթախիժ ու մոլոր,
Մի աղջիկ է մենակ շրջում
Ու ինձ փնտրում ամեն օր:

Փնտրում է ինձ, բայց չի գտնում,
Եվ մի օր էլ գիշերով
Հույսը հատած ձորն է մտնում
Սարի կանաչ փեշերով:

Ձորն է մտնում՝ սիրտը կրակ,
Դուրս չի գալիս էլ ձորից,
Ու դառնում է մի սառնորակ
Զուլալ աղբյուր այդ օրից:

Ա Ր Ե Վ Ը

Բացվում է լույսը, երկնակամարում:
Նման մոմերի դողդոջ լույսերին
Առքառվան քամուց հանդշում են, մարում
Վերջին փնջերը աղոտ աստղերի:

Դաշտերի վրա իմ հայրենիքի
Մի տես, ինչ սիրուն արև է ծագում,
Ոսկեզոծելով դեմքը երկնքի
Ողջ բնությունն է իր մեջ հավաքում:

Երկնքի ծիրան գիրքը թերթելով
Լեռնալանջերով իջնում է նա ցած,
Նրա ջերմ հուրն են ոսկի շուրթերով
Խմում արտերը քնից արթնացած:

Նա շունչ է տալիս հողին ու ծառին,
Լքնում սրտերը անառի հուլիներով.
Առանց խտրության-արար աշխարհին
Բաժանում հուրն իր ջերմառատ սիրով:

ՊՈՒՐԱԿՈՒՄ

Այս խշխշուն պուրակում,
Հովտում այս կանաչ,
Հիշում ե՞ս, մենք կրակում,
Կռվում էինք քաջ...

Կռվում էինք քաջաբար,
Անվախ ու անդող,
Մինչև մութը խոնքեր վար—
Ծածկեր ծով ու հող...

Օրվա մարտը վերջացած,
Նստած իրար մոտ,
Հիշում էինք մեր անցած
Օրերն արևոտ...

— Թե կենդանի մնացի,
Վերադարձա տուն,
Ընկեր իմ, բավ խմացիր,
Հենց նույն իրիկուն,

Ամուսնանամ պիտի ես
Զուռնով, նազարով,
Հարսանիքն իմ կրկնես—
Քե՞ք ու խաղերով...

Նա մի հոտով մանուշակ,
Թովոուն մի լոր,
Աչքեր ունի նա շուշան,
Հասակ՝ մեղմօրոր...

Նրան խոսք հմ տվել էս,—
Պատմում էիր դու,
Ու կարոտով ողջակեղ—
Թռչում էիր տուն...

Իսկ էս անհուն կարոտով
Մորբս էի հիշում,
Գրպանները լի մրդով,—
Ոնց ոսկի աշուն...

Հիշում էի,—նա տրտում,
Աչքերի մեջ՝ լաց,
Կոխվ ճամբեց իր սրդուն—
Իր ջերմ դիրկը բաց...

Ու տարված մենք երազով,
Բայց հոգով զվարթ,
Թռչում էինք կանաչ, դով,
Դաշտերը մեր վարդ...

Խոսում էինք, մինչև որ,
Մութն էր լուսանում,
Մինչ արկերի որոտն էր —
Հողը սասանում...

Նորից կրակ ու որոտ,
Մարտ է խիստ ու թեժ,
Ու մի տխուր առավոտ —
Սպանում են քեզ...

Թաղում եմ քեզ պուրակում,
Ընկեր սիրելի,
Ու կրակում, կրակում
Սիրտս թխով լի...

Կրակում եմ ու դնում,
Գրոհում անվերջ,
Քո ջինջ պատկերն է մնում —
Իմ հուշերի մեջ...

1944 թ.

Կովելի ռադամաճախատ

ԳԱՐՈՒՆ ԵԿԱՎ

Գարուն եկավ, գարնան հետ էլ
Հազար ծաղիկ, անանուխ,
Մեր լեռների հովք թեթև—
Պագեց յարիս դեմքը թուխ:

Սիրտս լցվեց ծաղկանց ծիծղուն
Անմարելի մի հոտով,
Կարուն, ինձ քո գիտն է մղում
Կյանքը մի նոր կարոտով:

Մծում եմ հս նոր ծառավով
Տված բույրդ, գարուն դեղ,
Իջի՛ր, կյանքի լույս առավոտ—
Ճամբիս վրա, ամեն տեղ:

ԶՈՎ ԼԻՆԻ

Գարնան զեփյուռ լինելի զով
Կանաչ հանդեր, կանաչ արտ,
Փարվելի ձեզ ջինջ երազով —
Կապույտ - շուշան երկնի տակ:

Փարվելի ձեզ — սնց իմ քույրո,
Օրորելի ինձ ձեզ հետ,
Տարածվեր ձեր անուշ բույրը
Մեր աշխարհում լուսավետ:

Որ ձեր հոտով երգս հարբեր,
Իմ հայրենի հող ու հաց,
Ու ճախրեր նա միշտ զեպի վեր,—
Գարուն, կյանքի լուսաբաց:

ՄՐԳԱՀԱՍ

Աշունը բարակ անձրեւ է մաղում
Իմ այգում, այգում, այգում վարսաթափ,
Ֆողերի միջից ժպտում, ծիծաղում
Աչքով են անում ողկույզները սաթ:

Ծառերի վրա լցվել են հյութով,
Տանձը, խնձորը, ունապը դեղին,
Աղջկա նման հմայիչ, գլուխով
Իր մոտ է կանչում կարմիր նռնենին:

Երկնքի գուլալ անձրեւաջրով
Իրենց գեմքերն են լվանում անվերջ,
Որ վաղը՝ լցված անուշ նեկտարով—
Մեր տները գան զամբյուղների մեջ:

ԳԱՐՆԱՆ ԶՆԳՈՑՈՎ

Ծաղկավոր մարգում երգում է առուն
Եղեգից շինած շվին շրթերին,
Յողերն առտվան ուլունք են շարում
Իմ հայրենիքի ծաղկաթերթերին:

Գարնան արևը սերմնացանի պես
Գողնոցը լցրած ոսկի շողերով,
Յրում է շուայլ իր բերքը հրկեղ
Իմ հայրենիքի հուռթի հողերով:

Զմրուխտ, թավշապատ սարալանջերում,
Գորգի պես նախշուն մարգերի վրա,
Զինջ ծաղիկներ են երգելով փնջում
Իմ հայրենիքի աղջիկներն ուրախ:

Շուրջս դարուն է, սիրտս խինդի ծով —
Գանձերով լիքը անհուն, անհատակ,
Լցրել է կյանքը գարնան զնգոցով
Իմ հայրենիքի սմնն հարկի տակ:

Ասես վառվում է արևի բոցում
Հայրենի կանգուն լեռնաշխարհը պերճ.
Վարում Զանգուն իր ավերն է ծեծում
Խնդության արցունք՝ ծով աչքերի մեջ:

Սիրտս ձեր անուշ երգն է բարբառում
Հայրենի լեռներ՝ երկինք խոյացած,
Մեր արծիվներն են ձեր գլխին թառում
Եվ արև գահից հպարտ նայում ցած:

Հսկում են նրանք մեր երկինքը մով
Կտրիճների պես քաջ Դավիթ Բեկի,
Որ ներս չխուժեն ամպի երամով—
Սև անգղները մեր հողը դեպի:

ՄԻՆԳԵԶԱՌԻՐ

Ազատված մեզից, մշուշից մառ
 Ու արտամությունից հին օրերի,
 Ստեղծագործումի ջանքով համառ
 Ահա ելնում եմ մութ ձորերից,
 Թողած անցյալը՝ հիվանդ, վախտ,
 Արևի փայլը իմ աչքերում
 Քայլում եմ կանաչ, ծաղկափթիթ՝
 Իմ երկրի շքնաղ բարձունքներում:
 Արև է օրը, լուսաբացի
 Վարդ շողերով են ոսկեզոծվել
 Երկրիս դաշտերը անծայրածիր,
 Խշշուն արտերը, արոտ ու ցել...
 Հողիս ազատ է կապանքներից,
 Սիրտս դարուն է տենչում հավերժ,
 Ահա եկել են ու բախվում են—
 Անցյալն ու ներկան իրարամերժ:
 Ներկան այդ դու ես—
 Իմ Հայրենիք,
 Կուրծքդ պսակած ծաղիկներով,
 Որ բարձրանում ես մաքառումի
 Զարմանահրաշ ուղիներով:
 Դու կործանեցիր աշխարհը հին
 Հորձանուտի մեջ երթիդ վարար,

Զուգեցիր թավիշ կանաչներով
Անապատները ջրի ծարավ
Եվ ողջեցիր սրտերը մեր
Հոկտեմբերի վառ ճաճանչներով:
... Արգ հողվոր եմ ես, հողի լեզուն
Լոկ հողի մարդը կըհասկանա,
Քո անմար հուրն է հողիս կիզում
Իմ հայրենի հող մշտականաչ:
Ես քո հողվորն եմ, սիրտս լեցուն
Մեր արքասարեր հողի բույրով,
Եկել հավերժիդ դուռն եմ ծեծում—
Թրջած աշտերն իմ քո համբույրով:
... Ու ելած հիմա

Աշխատանքի

Մի զարմանալի համառությամբ,
Մեր կուռ շարքերը հզորագոր
Քսի ընթացքն են փոխում ուժով,
Նրա ընթացքը հին ու տձև,
Փոխում ու տալիս նոր հուն ու ձև:
Իմ դեմ բացվում է հաղարափունջ
Օրը արևի թագը գլխին,
Լցված խնդությամբ,

Բայց լուռ ու մունջ

Նայում եմ անշուք անապատին
Ու մի պահ դեմս ոսկեորվում,
Գալիքն է հառնում շեն ու պայծառ
Մեր դրախտային—

Լույս օրերում

Ստես մայիսյան ծաղկած մի ծառ:
Այտեղ դեռ հիմա ավազ է շեկ,

Ու մարդու ուժից բաղմամբաստակ
Փլշում է հողը

Ու շերտ առ շերտ
Լցվում վիհերը խոր, անհատակ:
Հիմա ավազ է, այստեղ շուտով
Գարուն կլինի չնաշխարհիկ,
Կյանքը կըգառնա հազարաթով,
Ծաղիկ կբուսնի անդամ քարին:
Գարնան այդ խինդն է թևավորում
Մեր գոռ գնդերին,

Որոնք ելած—

Գորշ անապատի սիրտն են փորում
Շունչ ու հեք տալիս հողին մեռած...
Որ թեքեն Քուռը ու ամբարեն
Մի հսկայական ամբարտակում,
Որ տրակտորներով հողը վարեն
Եվ ձառեր տնկեն ամեն բակում:
Որ մեր օրերի ջանքով անդուլ,
Եվ սաեղծագործ ու կուռ ձեռքով
Այս գորշ, ամալի անապատում
Արտերը լցվեն ոսկի բերքով:
Որ նոճիները դալարագեղ
Օրորվեն հովի սույլ թևերին,
Որ ծիծառները բներ հյուսեն
Մեր մարմարակերտ կտուրներին,
Որ կոռնկները երամներով
Գան այս վայրերը ու շրջան
Որ տարին, տարին, տարին բոլոր
Ոնց աղիզ հյուրեր մեզ մոտ մնան:
Որ ծով արտերը ծփան նազով,
Հաց տան Թրիլիսին, Երևանին,

Հողը զարդարվի խառ զուբսերով,
Դառնա բարերեր ու արգավանդ:
Որ մեր օրերի մարդը անդու
Իր ստեղծագործ ու կուռ ձեռքով
Այս գորշ, ամալի անապատում
Ծաղիկներ ցանի հազարաթով:

ՊՈԵՏԻ ՄԱՀԸ

Մահը մերն է, մենք մահիւնը,
Մարդու գործն է միշտ անմահ...
Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Դեմս անտառն է, շնկում է հովը,
Գարնան քամին է իր շվին փշում,
Ես համբուրում եմ սիրով այն հողը
Որտեղ բանաստեղծ Հուրյանն է հանգչում:
Այստեղ կոխվ էր, մարտ էր արյունոտ,
Նա այստեղ ընկավ ծխի մշուշում,
Ահա դիտիկոր կանգնած նրա մոտ —
Անցած, զնացած օրերն եմ հիշում:
Կանգնում եմ մոտը ու հիշում մեկ-մեկ,
Նրա երգերը, ժպիտը նրա,
Մերթ կայտառ, ուրախ, մեկեկ հոգնաբեկ,
Սաթ դանդուրները ճակատի վրա:
Բաքուն եմ հիշում, տունը, դպրոցը,
Ու զոզանջները մեր զվարթ զանգի,
Արձագանքում է պարնան փողոցը —
Պատանեկական երգերով անգին:
Պոետի սիրած ծովն եմ ես հիշում,
Առազաստները ճերմակ ամպերի,
Դադկանոցները, բուլվարը խշշուն,
Մթին անտառը սև վիշկաների:
Ամեն առավոտ գրկած իր մանկան,
Նա ման էր գալիս ժպիտը դեմքին,

Ըմպելով ծովի զեփյուռը շնկան
 — Խրոխտ տակտի տակ նոր գրած երգի:
 Ու տուն էր դառնում նա զվարթացած,
 Մանկան գրկի մեջ խաղալիքներ,
 Իսկ իր ձեռքի մեջ ծաղիկներ բացված —
 Քաղած նորատունի այգիներից մեր:
 Նա էլ մեղ նման ծաղիկ էր սիրում,
 Մայիս ու դարուն ու հող հայրենի,
 Ծով, գետ ու անտառ ու երկինք փիրուզ,
 Երգ, ծիծաղ ու պար, խնջույք ու գինի:
 Բայց փոխվեց կյանքը, կոխվեց իր մեծ,
 Մեր հողը մտավ նեո գերմանացին,
 Ելան գնդերը մեր կուռ, երկնահեծ,
 Թշնամու դիմաց պատենե՞ր կանգնեցին:
 Մեր գնդերի հետ վրեժով լցված,
 Պոռան էլ մտավ բոցը մարտերի,
 Հանած կորովն իր, ուժն իր ահադնած,
 Թողած աշխարհը հույզի, վարդերի:
 Գանգուր մազերը ճակատին ցրած,
 Վրեժի հուրը հրդեհած սրտում,
 Նա քանի անգամ գրոհի գնաց —
 Սեվաստոպոլյան սվինամարտում:
 Ու մի օր մարտում նա ընկավ հանկարծ,
 Ընկավ, սվինը խրած սրտի մեջ,
 Աչքերում նրա հանգավ երկու կայծ, —
 Կտրվեց հույզի մի վճիռ ջրվեժ:
 Մենք խոր կսկիծով հանձնեցինք նրան
 Արյունով օծված հայրենի հողին,
 Ու նրա պայծառ շիրիմի վրա
 Փռեցինք գարնան թավիշ անկողին:
 Մոտիկ ձորակից ծաղիկ քաղեցինք,
 Ծաղկով պատեցինք շիրիմը նրա,
 Ժայռերից մարմար քարեր պոկեցինք,

Վրեժի երգով շարեցինք վրան:
Դեմս անտառն է, պարում է հովը,
Գարնան քամին է իր շվին փչում,
Ես հեռանում եմ թողած Սև ծովը,
Որի ափի մոտ պոեան է հանգչում:
Հեռանում եմ ես թախիժն աչքերիս,
Հեռանում եմ ես աշնան պես տրտում,
Դու հայրենական աղբյուր երգերի—
Անմեռ կմնաս հավետ մեր սրտում:

1942 թ. Սևվաստոպոլ

Լ Ի Ր Ի Կ Ա

Քեզ թողեցի ես կանգնած ուշնան մշուշում,
Քամին դեղին տերևն էր անտառից քշում...

Վերջին անգամ մի կկու կանչեց ու թռավ,
Իջավ աշնան հրեկսն մեր գլուղի վրա...

Ու գնում եմ, քեզ թողած մեր կաշերի մոտ,
Չեմ մոռանա համբույրդ մանուշակահոտ...

Հիշում եմ քեզ մեր այգում, կանաչ, ծաղկավետ,
Թրվում ես ու խաղում բալիկներիս հետ...

Իսկ ես ծառերն եմ ջրում թրջած ձեռ ու ոտք,
Վարդենին է մեր բուրում այգու դռան մոտ...

Մայրս թուփ է հավաքում փեշի մեջ իրա,
Թռչուններն են նվազում ծառերի վրա...

Էլ չեմ հիշում ես ոչինչ, պառկած եմ դիրքում,
Դեմս դաշտ է ու փոշի, արկերն են հրդում...

1944 թ. հոկտեմբերի սաղմաճական

Սիրտդ մի օր դատարկ մնաց մութացկանի ափի նման,
Աշնան հաժող, աշնան թախժող, աշնան լացող ամպի նման։

Կյանքի ճամբով քարվաններն են անհանգրվան եկե՛լ-
անցե՛լ,
Հայրենիքիդ վշտերն են խոր քո սրտի մեջ վերքեր բացել...

Արագածի նման հպարտ թիկն տված երգիդ գահին
Դու հպարտ ես միշտ էլ նայել քո երգերով՝ ահին, մահին։

Սա սիրեցիր՝ քեզ շտվին, անգութ ու քար հին աշխարհում,
Ճարան սիրած քո Զարույին, սիրտդ լցրին կուց-կուց արյուն։

Տեսար դմբուխտ քո Մանթաշը, Արագածը մովերի մեջ,
Աղի-աղի քո մոր լացը՝ վշտերի խոր ծովերի մեջ։

Ու հեռացար ուղտերիդ հետ անապատը մութ գիշերով,
Սիրտդ լիքը սև հուշերով, սիրտդ խոցված սուր փշերով։

Տարիները շարվե-շարան, տարիները թռա՛ն-դացի՛ն,
Ու մի օր էլ ամպրոպ պալթեց, արև ծագեց Արագածին։

Ու արևի ճամբեն բռնած քարվանիդ հետ զնգզնգալով
Քո հայրենի տունը զարձար խնդությունից արցունք լալով։

ՆԱՄԱԿ ԿՆՈՋՍ

Ահա նստած բլինդաժում, նամակ եմ քեզ գրում,
 Պատրաստվում ենք կրկին, Բելա, գրոհի ենք դնում:
 Նամակի հետ տուն եմ թռչում, մտքով տուն եմ թռչում,
 Ծով ծիծաղով սիրտս լցված երգում եմ ու կանչում:
 Մի բան պատմեմ, ախանջ արա, ահա պատմում եմ ես,
 Բայց սրտով քաջ մնա, Բելա, երբ գրույցն այս լսես:
 Սովորական դեպք է սա մի, պառկած դիրքերում մեր,
 Դեպի մեզ է գալիս ահա՝ ոսոխը շար ու նեո:
 Հավաքել են գյուղի կանանց, դեպի մեզ են բերում,
 Գանդատերյան ոհմակները հարբած ու երերուն:
 Դեպի մեզ են գալիս կանայք՝ մահվան թափորի պես,
 Ու նրանց հետ, նրանց շարքում կարծես տեսնում եմ քեզ:
 Հավաքել են գյուղի կանանց, գրոհի են գալիս,
 Ով որ հետ է մնում, Բելա, ա՛խ, կրակ են տալիս:
 Ահա նրանք մոտենում են, մի քանի քայլ մնաց,
 Կարծես սիրտս պիտի պոկի աղիողորմ մի լաց:
 — Բելա՛, — կանչում եմ ես, — Բելա՛, կանգնի՛ր, ո՛ւր ես
 գալիս,
 Միթե՛, չես վախենում, Բելա, տե՛ս, կրակ եմ տալիս:
 Բայց գլխիկոր գալիս ես դու դեպի մահվան գիրկը,
 Կարծես ահա պիտի պայթի գլխիս դորշ երկինքը:
 Երբ մոտեցան մեր դիրքերին, մեր քաջ կոմիսարը
 Խրոխտ ձայնով այնպես գոռաց, դողաց դեմի սարը:
 — Չվախենաք, իսկույն պառկեք ու պառկեցին կանայք,
 Ու թափեցինք թշնամու դեմ՝ հուր, երկաթ ու անագ:

Հետո ելանք մենք գրոհի, սվինահար արինք,
 Ուր-սր, Բելա, նայում էիր՝ դիակ էր ու արին:
 Հաղթանակից հետո Բելա, եկա որ գտնեմ քեզ,
 Հանկարծ դեմս կանգնեց շքնաղ ուղիւսինուհի մի հեղ:
 Վարսեր ուներ նա ուրորում, աչքեր՝ երկու խնձոր,
 Բայց ընկճված, լացն աչքերին, սիրտը վշտի մի ծով:
 Ինձ թվաց թե դու ես, Բելա, այնքան նման էր քեզ,
 Գուգուրեցի այդ կնոջը սրտի կարոտով կեղ:
 Պատմեց նա ինձ իրենց կրած տանջանքների մասին,
 Թե ուզում ես լսել նրան, եղիր արիասիրտ:
 Պատմեց, — գլխատեցին հորս, տունս հրդեհեցին,
 Ու սրի տակ առան, նրանք գյուղի փոքրին, մեծին:
 Իմ աչքերի առաջ, եղբայր, իմ միևուհար բալին,
 Քրքջալով երեք գազան սվինահար արին:
 Ու լսեց նա, լացը նրա սիրտս պոկեց, տարավ,
 Ու կանգնել եմ թշնամու դեմ ես վրեժի ծարավ:
 — Վրե՛ժ, վրե՛ժ, — կանչում եմ ես ու գրոհում առաջ,
 Մեր կուռ վաշտերի հետ, Բելա, հրե թեք առած:
 Էլ ի՞նչ գրեմ: Մնաս բարով: Գրոհի ենք ելնում,
 Հայնատարած դաշտի վրա մեր արկերն են ոտնում:
 Արշավում են տանկերը մեր, հուր ու վառող հազում,
 Մնացածը հետո, Բելա, մենք առաջ ենք վազում:

1944 թ. մայիս
 Կովեկի ռազմաճակատ

Ս Ի Ն Ա Մ

Իմ հայրենիքի զմրուխտ լեւներում
 Ու հովիտներում խառ ու ծաղկավոր,
 Գարնան վարդավառ ժպիտն աչքերում
 Մի արտուտ թողի նախշուն փետրավոր:

Սինամ հմ դրել անունը նրա,
 Նա մի աղջիկ է կակաչի հոտով,
 Երկու խալ ունի ալտերի վրա,
 Աչքերով կայրի, թե անցնեք մոտով:

Ոչոք իմ սրտից նրան չի հանի,
 Նա իմ հոգու մեջ, իմ հուղաշխարհում
 Այն, ծվար մտած որպես աղավնի —
 Կյանքս դարձրել է ծաղկավառ գարուն:

Սպասում է նա իմ վերադարձին,
 Ձեռքը ճակատին հովանի արած,
 Հայրենի դյուղ է սլանում իմ ձին
 Հրդեհների մեջ հուր թևեր առած:

Ա Շ ՈՒ Ն

Աշուն է, աշուն,
 Աշուն է մրգի,
 Աշունը նախշուն
 Մի սինի ձեռքին, —

Սարերի վրա,
 Այգիների մեջ,
 Բուրմունքն է իրա
 Տարածել անվերջ...

Ծաղիկ փնջերով
 Աղջիկները մեր,
 Իրար կանչելով,
 Առած կողովներ —

Խաղող են քաղում,
 Տանձ, նուռ ու խնձոր, —
 Ոսկի է մաղում
 Օրը մեղրածոր:

ԼԻՆԵԻՐ ԱՐՏՈՒՏ

Լինեիր արտուտ
Խառն պոռնպոռնուրիկ,
Ոսկեդր արտում —
Իմ անուշ քուրիկ...

Չայնդ կարկաշեր
Առվի եզերքին,
Սիրտս ահանջեր
Քո անուշ երգին...

Հովն ինձ օրորեր
Արտերի գրկում,
Ու երգս բուրեր
Իմ հայրենիքում:

Մ Ո Ր Ը Ս

Հուլիսի 1-ին հորդ ու վարարուն,
Երգով մի անձկալի
Ամեն տարի, ամեն դարուն,
Երբ մեր գլուխն եմ դալի,

Անում ես քո ջերմ դրկի մեջ,
Սիրով ինձ դուրգուրում,
Քեզնից դարնան անուշամեծ
Ծաղկի հոտ է բուրում...

Բուրում ես ոնց յասամանին,
Երգիս կանաչ բախշում,
Իմ սիրելի, անուշ մայրիկ,
Նորից քեզ եմ թռչում:

Ինձ կանչում է տված կաթիլ,
Գլխանքների բարի,
Իմ հուշերի հոտով վարդը
Դու մնացիր, մայրիկ:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ

Սիրտս ողողված ծիրանի բոցով
 Թևեր է առել, թռչում է, կանչում—
 Կրեմլի աստղերը իմ ճակտին վառած,
 Ծիծաղը շրթին անուշ զնգոցով
 Հուլզերիս զվարթ աղբյուրն է հնչում
 Աշխարհը երգիս թևերին առած:

Այսօր ինձ համար տոն է բերկրալի,
 Հազար շեփոր է հնչում իմ հոգում,
 Այս արևավոր տոնին ծաղկավառ
 Զարկելով խոստում քնարիս լարին
 Սիրտս մի ուրախ երգ է նվագում
 Եվ խինդ ավետում աշխարհին արար:

Ահա քայլում են խրոխտ, ժպտադեմ
 Անհաղթ գնդերը լենինյան զորքի—
 Ահեղ մարտերում հաղթանակ տարած.
 Վա՛յ, նրան ով որ հայրենիքիս դեմ
 Նորից խելագար կռիվ բորբոքի,
 Մտնի մեր հողը—արյունի ծարավ:

Ես քո ծնունդն եմ սիրով բարբառում,
 Լենինյան բանակ մեր հաղթանակի.
 Գովում եմ ուժդ մայր հողից առած,
 Տարածում փառքդ արար աշխարհում,
 Քայլում ես, ճամբիդ խուժերը վառած,
 Քո մեջ անթեղած հուրն արեգակի:

Վրեժով լցված ու զենքը ձեռին
Իմ երկրի մարդը կյանքի թանկ զնով
Ազատությունն այս ձեռք բերեց մարտում,
Մոխիր դարձրեց մարդակուլ նեոին,
Արդ, Ստալինի արև անունով
Հիմա իր շինշող դալիքն է կերտում:

Այս խնդրությունը լենինը բերեց,
Մեծ Ստալինը, ժողովուրդը հուա,
Եվ ուժից մեր գոռ ու տքնավաստակ
Իմ երկրի վրա գարունը բուրեց,
Երկիրը կապեց հազարերանդ լույս,
Երկիրը դարձավ ծաղկուն բուրաստան:

Եվ կուռ շարքերով, մեր հոգու մեջ բոց
Դեպի արևն ենք ծիծաղով քայլում
Բյուր դրոշներով կարմիր ու ծածան.
Այդպես մաքրաջինջ ու արևադոծ
Իմ հայրենիքի երկինքն է փայլում —
Անձրևից հետո կապում ծիածան:

ԲՈՎԸՆԳԵՈՒԹՅՈՒՆ

Գազել	3
Գազել	4
Այն իմ սիրտն է	5
Նորից երազ դու մնացիր	6
Կակաշը	7
Այդի	9
Ընկերներին	10
Մաղկունք	11
Մենելը	12
Առուն	13
Երկու ծառ	14
Զուխկահարն ու աղջիկը	15
Քեֆ	16
Վերհուշ	17
Լիլա	18
Վրացուհին	20
Հայոց զինվորը	21
Արեածագ	22
Փուլը	24
Վաստակի երգը	26
Տանկիտի սերը	27
Գազի	29
Զոն	30
Վերադարձ	31
Սերը	32
Հողմը	33
Աղբբեջան	34
Հանդիպում	35
Բացվում է օրը	36
Միտո նն գալիս	37
Ինձ ես կանչում	39
Յար ունեի	40

Հանկարծ դային	41
Աղբյուրի մոտ	42
Բաց արա դուռը	44
Կարկաշ	45
Պապս	46
Տխրութիւն	47
Այս դարունը	48
Օրորոցի երգը	49
Գարնանամուտ	51
Երկու նամակ	52
Պատասխան	53
Իմ երգը	54
Սերը	55
Մի աղջկա	56
Ուռենի	57
Երեկո	58
Ես մի կանաչ ծառ լինեմ	59
Աշնանամուտ	60
Կաթը	61
Աղբյուր	62
Արեւ	63
Պուրակում	64
Գարուն եկավ	67
Զով լինի	68
Մրգահաս	69
Գարնան զնգոցով	70
☆☆☆	71
Մինգեշաուր	72
Պոետի մահը	77
Լիրիկա	80
Գաղել	81
Նամակ կնոջս	82
Սինամ	84

Աշուն	.	.	.	.	.	.	.	85
Լինկեր արտուտ	.	.	.	.	.	.	.	8
Մարզ	.	.	.	.	.	.	.	87
Հովտեմբերյան	.	.	.	.	.	.	.	88

Редактору—М. Давтян

Չափա նմանաբան 18/XI-46. Չափ լիստի 27/8. Նաշրիյատ լիստի 3
 Բիր Չափ լիստինդեկի ինքնաբանի սայի 40.000. Տիփարիս 1406.
 ՓԴ 09051. Տիրաճ 3.000.

„III Միազգային“ մեթոդի, Բակի, Տարատեյս-Էփիմ կիւ. 29

ԱզերբայՉան ՏՏՐ ՈՏ յանիմա Փոլիգրափիա Վե Նաշրիյատ
 ինքնաբանի իմարեսի

ԳԱԱ Հիմնարար գիտ. գրադ.

FL0041670

5 ман.

9154

АТАНЕС СЕНАЛ

КӨЙ ГУРШАҒЫ

(эрмәни дилиндә)

Баки — АЗӘРНӘШР — 1947